

და სხვა ამისთანა ცრუმეტყველებას და ჩიტირეკიას გენერალი.

ახალი ამბავი

* წინა ნინობას სიონის ტაძარში სწორა ყოვლად სასიძულად აღესპარდებო ქართულად. წიგნებზე ჰგალობდა არი გუნდი, ერთი ქართულად და მეორე რუსულად. მესამე გუნდმა აღნიშნა მისი წინა ნინობის პარაკლისის დროს იგალობა. ამ უკანასკნელის გალობის კილო ისეთი იყო, რომ, როგორც იტყვიან, კვლავ მგებნი ვიხსენებ და ვიცი, მშვენიერად და მწიკრივად, შესაძლებელი მოზაღდებით განისაგალობა და თვით წიგნის მსმენელებში ისეთი აღმართოვანებელი გრძობა აწარმოვა, რომ მთელს ტაძარში შიგა და შიგ მოლოცვნილი-კი აყენებ გუნდს დაბალის ხმით და დიდხმობით. ეს ევონებით აღნიშნა მისი გუნდი უცხოეთს გაიღოდა მიონიონი. აგრეთაი წელიწადი, რაც ქართულ საეკლესიო გალობაზე გვაქვს დაბარა, და მხოლოდ ამ წინა და დღესასწაულის დღეს ვეღობა გვენახა ამ საქმის მიერ გადადგმული პირველი ნაბიჯი. აგრეთაი მხოლოდ დაწყებას ცხედვეთ საქმისა, სასურველია ირსადე ქართულ მაგალობელ გუნთა წარმართით თავისი მსგელობა, ერთად იმუშავენ თუ ცალ-ცალკე, ეს სულ იმეთაი. სასიამოვნო იყო, რომ აღნიშნა მისი გუნდს, რომელიც სავრო სირიერების შესწავლას მისდევს, საეკლესიო გალობის სწავლა დაუწყია. წიგნებზე დიდ-ძალი ხალხი დავსწრო და წიგნის გამოსვლის შემდეგაც მესამე საათის ნახევარამდის წინადა ნინობა გვარის სამხედველ ხალხის ფეხი არ შეწყვეტილა ტაძარში.

* ჩვენ ნამდვილად შევიტყუეთ, რომ კავკასიის სამოსწავლო ოლქის სამხრუნველოს კომისიას, რომელიც დაარსებულია სახელმძღვანელო წიგნების გასასინჯავად, განუთილავს და მოუწონებია შემდეგი წიგნები: არ.

თინათლი მშვენიერი ტიპია ქალისა, რომელიც უნდა ცხებოთ და საეკლესიო ევროპის მწერლობაში, ამ დროს დასაყრდენი, რომ ასეთი ტიპი მოაბრუნებდა ერთს პატარა ქვეყანაში, რომელიც უმეზღვეული იყო აზიელთა განადირებულ ურდოთი. მისი გონიერება, მისი სიტყვიერება ხასიათისა, სიწმინდე და კანონიერება მისი სიყვარულისა შეიქმნა ნიმუხად რუსთაველის სამშობლოს ქალთა შიგადა შიგაობისათვის, რომელთაც კეთილ თაბიბობად ეკრათ თავი სიხარულისა თუ მსუხარებაში.

აი სურათი აეთანდლისა: ათხმდე იყო სასუბტო, მკამრისა და სხვა.

სიონის მუხამა წინადა, მსგავსი მისას და მთავრისა. ვინ უწყურებო, სადაო პირობა-მისი საგნობისა. მას თანთანის შეეგება ჰგადავს, წაწმინდა ჯარისა. გუდას შინა მუხამურა მისი ჰქონდა და მსგავსად. რა მომადისა; ვინ მუხამურა კანდი შექმის ფარსაგულად, სასას, გვესდის გასხლად, წყაუდა გახლას უფრო წყაუდად. სასხლად საფარად.

ქუთათელის „ქართული გრამატიკა“, რომელიც წინდ უკვე მოწონებული იყო სასულიერო მთავრობის მიერ, „ქრეთული არითმეტიკის“ ამოცანებისა, რაც. ჯაჯანაშვილისა. ეს მეორე წიგნი მოწონებულია მხოლოდ იმ პირობით, რომ დამატება გამოკლებულ იქმნას.

* ჩვენ მივიღეთ მე 7-8-ე რიკე კასიის სამეურნეო საზოგადოების ქრთნალისა. ამ წიგნში, სხვათა შორის, შემდეგი წიგნები მოქვეყნდა: „თამბაკის წარმოება ქუთათის გუბერნიისაში“ პ. ძიუბანკისი, „საქონლისა და საძოვრის რაოდენობა ტფილისის გუბერნიისაში“ — ა. ნატროშვილისა, „ვახუშტის მიხედვით და ნაქარის გარის მახარება“ — გ. ალბერგისა, „მოგზაურობა ახეთში“ — ელ. ინანაშვილისა და სხვ.

* გახვია: ერთად-ერთი სამეურნეო სკოლა მთელის კავკასიისათვის საცხენის სკოლა, მაგრამ ეს სკოლაც ვერ არის ისე მოწყობილი, რომ როგორც და საქმის მკლენე მეთურები მოამზადოს ასე ვასინჯეთ, რომ სკოლაში ქართულის იწესდებოდეს არ არის და ქართულის უკოდინარი მეთურნი რა გამოსადეგე იქნება არა მარტო კახეთში, არამედ მთელს ამიერ-კავკასიაში! მას შემდეგ, რაც ქართული ენა გაუქმებიათ სკოლიდან, ხშირად გაიგონებთ ხოლმე საეკლესიოს, რომ სკოლაში ქართულს ენას არ ასწავლიან. სკოლიდან ქართულის ენის გაქმნის მიზეზად ზოგი იმას ასახელებს, რომ სკოლა სახელმწიფო ხარჯით ინახება და სახელმწიფო ქართულის ენისათვის ხარჯს რად გასწევს? ჩვენის აზრით-თ, ეს მიზეზი რა სასწინებელია. განა გინახავს და სხვა სასწავლებლებში, რომელთაც ხან-იხანავს თავისი ხარჯით, ქართულს არ ასწავლიან!

* თუღა: სამშაბათს, 10 იანვარს, მიღეს. იოსებ ჩიკაიძის სახატეს, სადაც სდგას თ. ალექსანდრე დავითის ძე კეკელიძე, დილის 7/2 საათ-

გაცხადდა გულ-საგულად. „როგორც“ ევეფის-ტყაოსნიდან“ ცხადებით, რუსთაველის დროში მოსაწინავე იყო უნდა ყოველი-ყო განთქმული მამაკობით, მართლ-მოკვარეობით, და ნაბარების შესრულებით, თავ-განწირულებით, სიუხითა და ცხოველის სიყვარულით.

დაღან თავა სიფრუკა უკვდავს უფლებას, მე რად გაქაოლა მოყურებ, მის უსტეფისა მისობას? არა ვაქ, ცოლას რას მარგებს იფარსოფლისა პანმობას. მათ გასწავლებით, მაგვერს შერთვა უსთ მყოფობას მყოფობას.

* უფრო შესანიშნავი სტრიქონი მთელ ამ პოემისა მგონი ის უნდა იყოს, რომელიც გამოთქმულია — სკოლის საიდგენის ნამდბისა საკვდადა სასუფრისა. „და ვინ იცის, რაღდენს ქართველს მეომარს უნახავს სიკდილი დამარტების დროს და სიკდილს დახმეფდრია ამ სიტყვებით. „აი მეორე სტრიქონი, რომელიც მცოდნე ხმარებაშია — რასაც გასცემ — შინა, რაც არა — დაგურვდა.

ზე, ცეცხლი გაუნდა. მიზეზი შემდეგი იყო: თ. კეკელიძის მთელი დარბაზი და ოთახები მოვარდებულ-მოვარდულ ჰქონდა, თვით ბუბრებიც ამ გვერდზე იყო ჩამოვარდული და მხოლოდ ცეცხლის ანთების დროს ასწევდნენ ხოლმე ორადე ბუბრის ფარს. ამ დროს მოსამსახურეებმა შეანთეს ბუბრებში ცეცხლი. თავადის მეთელის საწილო-ოთახში გავარდებულის ბუბრად გამოვარდნა ცეცხლის აღი, მოსდებია ბუბრის ფარდას და იქიდან გადასულა სხვა ფარდებზე, იქვე ვასებული ბოლი მეთურ ოთახიც, რომელშიაც იწეა თ. ალექსანდრე. თავადმა მინდენე მოვარდნა, საქარზე გაუღვივებია ცოლი და გაუყვანა აგრეთვე გაუტანია მიძარე ქაწილები იმ ცეცხლ-მოდებულ ოთახიდან. ამ დროს მიშველება ცეცხლის ქრება. თი თვისი ქესლი თ. კ. ჯორჯაძე, რომელსაც შემუშავებია დარბაზის კარები, სცა გამოვარდნა ღილი მოსდებია დარბაზის ფარდებს. თ. ჯორჯაძე მაშინვე გამოვარდა მოაჯარზე, მართო საშინელი ყვირილი და იწვევდა თურმე ხალხს საშველად. ცეცხლებზე შეიქმნა ხარების რკაც და ხალხმა სირბილი დაიწყო საშველად მიდენა. იქვე მოვიდა აგრეთვე უფროსის თანამეცხვე ბ-ნ ინლიაშვილი მოკვლულით.

ხალხმა დაღევა გარედან ფანჯრის და დარბაზი, გამოხილეს გარეთ ნახევრად დაშვარი სახლის აფრეხულობა და ცეცხლიც საქარზე გააქრეს. როგორც იყო სახლი ვადარბა, ხოლო ხალხის აუგულები და მორთულობა-კი ბევრი დამიტერ-დაიწევა. ზარალი 1,000 მანეთზე მქტა.

დასასრულ უნდა გითქვით: დიდი ცოდა და სირცხვილი თელავისათვის, რომ ერთი ცეცხლის თქობაში მაშინა არა აქც. თელავის აჩინხილი ღუქები ერთის დანახვით შეჭარბავს კაცს და თუ ოდესმე ამ ჩინხავრთ ცეცხლი გაუნდა, იმისი გაქრობა და ღუქების ვადარბენა მძელია. აქვე მტეი არ იქნება ვაგინსენიოთ, რომ თელავში შარშან

აიღებია სიყვარულისა, გამოთქმული რუსთაველის მიერ, ზოგადი ოვიდისებურია, თუმცა ამ ლათინების პოეტის უმწიფურებს სრულებით ვერ შეესაბამებთ ევეფის-ტყაოსანში. ამასთანვე ტყუილია როდი შესწავლია რუსთაველის პლატონი. იმის თხზულებებში ჩვენა ცხედვეთ კვლს იმ მეთაურობის აზრებისა, რომელიც პლატონიდან წიხსტიანობაში ბონანტურა, დანტე და სხვა მრავალი თანამედროვენი რუსთაველისანი.

ამ თხზულების ბოლოში რუსთაველი თითქო წინასწარმეტყველობს, რომ საცა დადგება ეპი უბედურებისა:

გასრულდა მათი მშაჯი, კეთა სასმარა ღამისა. გარდასეს, გაკავს სოფლისა, სხეთ სამსუთელ ეამისა — გას გრადლე ჰგონისა, მისთესცა არის ერთისა წამისა. „რაილა შეეგება წერის ჰანეს, სტლის, ჩვენის აზრით, რუსთაველი საკვირვალად ჰვავს თავის თანამედროვე ევროპიელ მწერლებს, ტრუბადურებს, და ჩვენ ადვილად შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ, რომ მისი ხელობა ჰვანდა ხელობის ამ ტიპი

გადათევა თავ. ლეონიძის ძვირფასი სახლები და გულ-ხელ დაცრებილი ხალხი სირბილით შესცქეროდა, ხანამ სახლი საბრეკლამდ არ დიწევა.

* იქიდანვე: ამას წინად „ივერიაში“ (№ 276) ბ-ნმა მოქალაქე გამოილაშქრა თელაველებზე და მტყენი აგვადინა. ვინ იცის, რა ნაკვალევინება და ექიდან შეგვეწამა საბრალი თელაველებზე ბ-ნს მოქალაქეს რომ დაუფეროთ, თელავში სულ ერთიანად უფროსი და უწინამდელი ხალხი სცხოვრებს. ბ-ნს მოქალაქეს რომ ერწმუნოს კაცი, თელავში ჰაგვადინა სცხოვრებს. „პედესტის“ ძახილი და უუქუოდ დარჩენილის ჰაგვების ჩხაივით და ისმის. ვინ ამ ბოზს, არც ჩვენი ქალბები ბრძანდებიან ანგელოზები, მაგრამ არც ისე დაკარგული არიან, რომ ლოტარა მტეი არაფერი არ ახსოვდეთ. ბ-ნი მოქალაქე ბრძანებს, რომ თელაველები და განსაკუთრებით თელაველი ქალბები სრულიად არ მისდევნენ რიგანსა და განიფის დროს ვატარებთ: სარ, აქც ხომ გადაუტარებია ბ-ნ ვატარს. ამას შემდეგი ამბეი მოქალაქე: „შეიღეს ამ თითის კიდვე გემ-მართეთ სალიტერატურო საღამო. ხალხი ჩვეულებისამებრ ბევრი დაესმეო, მტადრე ქალბები. ამ თითის აწი გამართეს წარმოადგენა. ითამაშეს „ძალად ეპიში“, ერთი მოქმედება „მითიოდან“ და ერთიც თამარიტეირიდან“. ბოლოვდა პიესა უფრებულად ჩაიარა, სირილი მეორე და მესამე-კი ცეცხლად ითამაშეს. წარმოადგენდაც დიდ-ძალი ხალხი დაესწრო. შემოსავლის ნახევარი გადადებულია აქაურის სცენის გასამშვენიერებლად.

უცხოეთი

საზრანბაში. „Rèpublique Française“-ს რედაქტორს რენანს დიდი სიტყვა წარამოუქვამს ამ დღებში ბულნეტეობის შესახებ. ორატორი

მოამბოლებს, რომელთაც მოწყობის თვალთ უყურებდნენ დღე-ღამე-ცოლი საფრანგეთისა და იტალიისანი. ევროპის დიდებულ პოეტთა შორის იქნება მხოლოდ არიოსტო და ტასო. ჰგვანდნენ რუსთაველი. მეორე საბუთი ამ პოეტთა მშვავებისა არის ის გარემოება, რომ რუსთაველიც მიმდევარი იყო პლატონის ფილოსოფიისა...

„რამდენადაც მე ვიცი, რუსთაველიც ევროპიულს ენაზე, თუცა უკანონო ადგილი და აგრეთვე მინარის იყო დაბეჭდილი რუსულსა და პოლშურის ტრანსლებში. მე შემხვედრია რუსთაველის სახელი ჯორჯისის ერთ-ერთ თხზულებაში. ამ ცოტა ხანში ქართველებმა გამოსცეს კარად განწმედილი და შემოწმებული ტექსტი ევეფის-ტყაოსნისა და ამით დაუკვირეს გზა იმით, ვინც მოინდობებს და გააცნობს ეროპიელ მკითხველს ამ ეპოქის თხზულებებს.

* მკითხველს სასიამოვნოდ უნდა დარჩეს, რომ რაც ზემოთ მოყვანილი ლექსები რუსთაველისა, სულ ლექსებითავე გადათარგმნილი ინგლისურ ენაზე და საკმაოდ კარად არის

უთქვამს, რომ რესპუბლიკეონი დიდს ერთგულებით ეწინააღმდეგებან ბულნეტეს და დიდ-გულ-მოდგინდ პირენენ ბრძოლას ბულნეტეობის შესამწესებლად. მხოლოდ კონსერვატორმა რესპუბლიკელებმა არ მისცეს მხარი ამ დიდს დასს და განცალკევებული მპოქმედებნა. მანც მე ამ პირის ვარ, რომ 15 იანვრის არჩევანებს პარიკში საიმისა დიდი მნიშვნელობა არ აქვს და ამიტომ ტყუილად არ უნდა გავაზიადოთ ვე საქმეო. „მართალია, — განაგრძობს — შემდეგ ორატორმა — კრძოა არჩევანებში, პარიკის არჩევანები 15 იანვრის დიდს ყურადღების დროსა, მაგრამ, მეორეს მხრით, თუცა პარიკ უმთავრესი ქალაქი არის, მანც პარიკი ჯერ კიდევ საფრანგეთი არ არის; უმრავლესობა სენის დეპარტამენტისა საყოველთაო კენჭის-ყრა კიდევ რესპუბლიკა არ არის. განა საყოველთაო კენჭის-ყრა კი უცოდველია, შეუმტდარია? დიდი ფარისცველი და მშაბრა ხალხის პირში მაქმედილი და მამებელი უნდა იყოს, რომ საყოველთაო კენჭის ყრას ვაკუთროს თვისება, რომ ჩველიც წმ. პაპს ჩამოვარითი. არა, საყოველთაო კენჭის-ყრა უცოდველი და შეუმტდარია არ არის; ბევრჯელ შემტდარა და ბევრჯელ შესტდება კიდევ, ვერ ვარჩევს თითის შესისვან და გაიძველია ჩვენისაგან. ეს იყო მიზეზი, რომ რესპუბლიკის დამარცხებოთ იმისი ბედი მხოლოდ საყოველთაო კენჭის ყრას არ ჩაუტანდა ხელში. დიდებულთა პლატონის გონიერება, რომელიც საყოველთაო კენჭის ყრადმ წარმოსდგება, დააარსეს სენტიდებულია აქაურის სცენის გასამშვენიერებლად.

რენანს დიდი იმედი აქვს ამ დაწესებულებისა: ეს დაწესებულებანი მოუღებენ ბოლოს ბულნეტესა, მართალია, როცა ბულნეტე გაიმარჯვებს ხოლმე არჩევანებზე, ასე მგონია, შე-

გადათარგმნილი. ბ-ნი უორდრობი იხსენებს აგრეთვე რუსთაველის თანამედროვე მწერლებს:

„ჩაბრუხები, ატორის თამარინისა“. ეს თხზულება არის გრძელი პოემა, დაწერილი თამარ დიდოვლისა საქმე-სადიდებლად. პოემა მთლად შესდგება ზედ-მსურულ სახელებისაგან — თამარ-წყნარა, შესწყნარა, ხმანარსარა, მარამგინარა და სხვ.

„მთელს თითქმის უფრო მაღლა აყენებდნენ ქართველები, ვიდრე რუსთაველს, მაგრამ მისი დიდებულობა თხზულებას დაკარგულა. ხონანდა დასწერა „დაჩვენანია“ და თმოგველმა — ეს რამაშინა“ და „დოლორანია“. ეს რამაშინები ჩაინდობისა დღესაც ვასახელებელის ღირსებისანი არიან და ღირსეულად დაიჭერენ ადგილს მხარ და მხარ ევროპიულ ლიტერატურის ამ გარ ნაწიერებთან. იმავ დროს იწერებოდა საქართველოს მატრიანები, „ქართლის ცხოვრება“.

ეს ხანა ლიტერატურის ძლიერებისა უცხედ შესწავლა ჩინგის-ხანის საშინელმა შემოსევამ და თითქმის ოთხის საუკუნის განუწყვეტელმა ომიანობამ, რომელსაც ეწეოდა ეს ხალხი, მრავალი შემთხვევა მისცა ქართველებს რომანულ ცხოვრებისათვის,

ვიმერსე და დემეტრიუს-მეთე, მართალია, დიდი სიძნელეა შემოყრბის ხოლმე, როგორც რუსუბლიკის მომხრე და მამულიშობისა, როცა გენდარმის რევიზიის თანამდებრი მონა...

ბულანეს მართა ის-კი არ უნდა, რომ დემეტრიუს ვიქნა არჩეული თითქმის დამატარებელი. არა, იმის ხელშეწყობის სურვილიც აქვს, რუსუბლიკის პრეზიდენტობაც უნდა. არც მხოლოდ ამას: როცა პრეზიდენტი ვიქნებოდა, — ამბობს ხოლმე: — ასე მოქცევი, ამას ვაპყრობ, იმასა. მაგრამ არა, მაგბეტი მფლობის ვერ მიიღებს, ესთაქვი, რომ სულ უკუდა წაიღო ჩვენი საქმეც, ესთაქვი, რათს დამატარებელი არჩეული და რაქციის ხელში ჩაგარდნილი ხელო პარტიის დემუტრატორ იქნა არჩეული და გამარჯვებუ იმის გამო, რომ შვერთა ცრთად კოვლე გეირი უკმაყოფილება, დრტინა, ჩივილი, ძიქლება, უზომოდ ვალიძებულო მად: ესთაქვი, ამ გამარჯვებით წაქტებულმა და გულგაქეთებულმა უფრო მეტს მოუარადებლობით, უსიჩხვილობითა და დაუსჯელობით გაწარმო შეიქმეულობს საქმე: ვიქლიისხმით თუნდა ისიც, რომ წინამდებარე საზოგადო არჩევნებზე ბულანეს ამორჩიეს 30—40 დამატარებელი. რა გამოვალა ანლა აქედამ? გამოვალა ამორჩიენი საქმე და არა საურობე, განსაცდელი რუსუბლიკისათვის. საურობე და განსაცდელი არ გამოვალ, ვიდრე კონსტიტუცია შეურყეველი იქმნება. იმ ბულანე, დემუტრატორ ამორჩიელი 50 დამატარებელი, მათთვე 150—250 დამატარებელი, ისეთთვე ბონაპარტელებისა, მონარქიულებისა და განსაკუთრებით ბულანელებისა, როგორც თითონ არის, სულ პრეზიდენტი იმას გკითხავი, თუ თუ გგონიათ, რომ ეს კავშირი, მეტად ძლიერი მაშინ, როცა დასარღვენი და

დასაშლელია რამე, თვით არ დიფუზება და არ დიარღვევა გამარჯვების შემდეგვე? მაგრამ, ესთაქვი, რომ არ დიარღვე კიდევ. მეტი ცეზარი როგორ ჩაქტდება ხელს ხელშივე? მაშინ 50 დამატარებელი დემუტრატორი. ძალიან კარგი და პარტიანის მერე თუ თუ თქვენა გგონიათ, რაკ ისეთი დემუტრატორი არჩია, რუსუბლიკის პრეზიდენტი და სენატი თავს დაანებებენ თავიანთს მოვალეობას? აქორღა ბულანევეთ ვაიმარჯვა არჩევანებზე, განა პრეზიდენტი კარნადღება და თავის სახატო. აიღებს თავს დაანებებს, ვინდოტის სწორად მაშინ, როცა განსაცდელი დაადგება ქვეყანას? სენატი-ლ? თქვენ შეგიძლიათ იგულისხმით, რომ საყოველთაო კენჭის ყრა წოგიერთს დემატარებელში მეტად უფერული იყო, რაკ ბულანევე არჩიოა, მაგრამ თქვენ არ შეგიძლიათ ისეთი რამ იგულისხმით, რაკ თვით ბუნებას დასაქმების წინააღმდეგება, რაკ თავს არ მოდის; თქვენ არ შეგიძლიათ იგულისხმით, რომ სარუსუბლიკოს სენატი უფერულების ქარის ბერებს აუყვება და იმ გაიბერას მებლზე მოიტყუა? მაშ ბულანევე რომ გაიმარჯვოს კიდევ; იმის საქმეში საიმისოდ წინ არ წაე, შეუძლიან არეულობა გააძლიეროს ჩვენს ქვეყანაში, შეარტყინოს გამოფენა, ააღილეოს ვერაბა ხოლო რაკ პრეზიდენტობად ბულანევე მხოლოდ მაშინ მაღწეებს, როცა კარნა უარს ჰყოფს პრეზიდენტობას და სენატი- თავის მოვალეობას და ამის თქმა-კი ჩვენ არ შეგიძლიან, რომ ამართლო ასე მოხდეს, ამიტომ ვამტკიცებ, რომ ბულანეს ამო იმდებო აქვს. მე ძალიან კარნად ვმსხის, რომ პრეზიდენტობა, კონანოების გზის გარდა, შეიძლება უყარნო გზითაც ჩიავდეს კაცმა ხელში, ძალ-მომარებით დაიპყრას ხელმწიფება. როცა დანიხავენ, რომ კარნა თავად არ ანებებს თავს პრეზიდენტობას, სენატი არ უარს ჰყოფს თავის თანამდებობასა, შეუძლიანთ ძალადობა იმხარონ, არეულობა მოახდინონ, დანა-

შეულობასაკი არ დერიდენ... მაგრამ ჩვენ ამ მხრივაც კუთ ვისწავლეთ. ბონაპარტია რომ მაგრითი საქმე ჩაიდინა, ის მთავარ-სარდლი იყო ჯარების სარკი. 2 დემეტრატორი მოვალეობა-ნააოლონი პრეზიდენტი იყო რუსუბლიკისა და უფროსი მთელის ლაშკარისა და მებდობისა. ბულანე-ლ? ბულანევე მხოლოდ სალადითა, სავროენო ჯარიდან ვაგდებული და განდევნილი; იმას ერთი როტაც არა ჰყავს თავისი ხელ-ქვეითი. მაშ რითი და როგორ მთავრებებს ბულანე, რომ ან პრეზიდენტობა და ან დიქტატორობა ჩაიკლოს ხელშია?.

წერილი აშხევი

ბულანესი და ამისის მეუღლას საქმე ამ დღევანდელ აქმებს თურმე დასინჯულია. აი ამის შესახებ რას ამბობს გზუთია «XIX Siecle»: აქმდე უკან არა იყო-არ გამოცხადებულა იმის შესახებ, თუ როგორ შესჯდნენ ერთმანეთს ბულანე და თავისი მეუღლე სასამართლოში. იქვე უნდა უყოფილიყო სასამართლოს თავმჯდომარე. ეს-აქი ჩვენ ვაგნებდით ამ ამბავს.

გერმანულ ბულანეზე თავმჯდომარისა გამოცხადება, რომ თუ განსწავლენას ვისთხოვდით, იმით-მომომ ჩემი ცოლი ჩემთან ერთს ტყემ ცხოველსა-საქმე უნდა არის. — იქი უნდა სრულად დადგარ ვარა, უნდასუხს ქმნა ბულანეზე: მისინი მომდგეს და ეს-აქი თან-სანამს ვარ თან გავიქო... ამით გზ-დავარჯვებს გერმანულ ბულანეზე დაიქო თურმე ცნობა და სთქვამ, რომ მე ჩემს ცოლისა ძალიან მომდურავა ვარო. როგვ სასწირო მინსტრად ვყოფი, ჩემს ცოლმა სასწირო-მთიო სდგამს არ მოანდობს ცხოვრება. როგვ ბან უფოსკისან ვამომოლუ და დაქმრებს, იმედა შეინდა, რომ ცოლი მომეოვდა და მაშინ-მისევე, მაგრამ სალოც არ მომეკარა. მართლა იმითა გამოიჩინა თავისა მწიფე-ელებო, რომ უკმაშინა ჰგზუნიდა ვიგებს და ჩემს ვუყარვანობასს ჰკითხულობდა.

„უგერჯადო, უნდასუხს ქმნა ბულანეზე: მე მოველა თქვენთან, მაგრამ ჩემი ადგილი სსვას უკან და სვდა უნებურად უგუნე უნდა წავსულიყავი ხოლო ვქამბთან გვის გასწიებით მე ჩემი მომადობა ვაგსრულე რამდენადღე უსწირობა. ამასთან ვაგსადებ, რომ უყოფილად ღონეს ვაგსრულე არ განსწავლენისა ჩემს ქმნს, რათს სთავისა და მოსუბების დროს მოგასს და ვერას არ იყოს მომობეულია“.

სასამართლოს თავმჯდომარე ბუგის ეკვდა თურმე, მაგრამ გერმანთი მთავრად ცოლ-ქმნის, ე. ი. ქმნის, რომელიც განსწავლენას თხოვდას. სასამართლოში ბულანეს მსრავ დამტკიცება იქნებოდა მართლნი, ცოლის მსრავ—სწიფი კეწილა ვაზ-უ. ის საქმე, როგორც კეთობა, ვიდრე დასასს ცასტან.

— პირველი გამოქმნიდა სახლი ადგილისათვის, ვიდრე ბანი ტუთო. ამ გაცეს ამას წინად საკაროდ სიტყვა წარმოითქმის და გამოუგნადებია: 42 წლის სასწიროდგის შობისა შემდეგ ძვიეს მივაგენ საშუალებას, რომ ნარევი ვერცხა და თითბერი იქნოდ გადგებოდა ხოლმე. ადგილისათვის დაჭფარა, არ დასასწიროდგის თურმე საშუალება და მხოლოდ ის სთქვამ, რომ ამ საშუალებაში დიდა ადგილი უჭირავს აზრატის სიმკვეყნა. — მიღანში გარდაცხადებ ვიდრე სასწიროდგის მიღიანების პატრონა, რომელსაც ანდრამდ დუგდა, რომ ჩემი გვიმა სადღავისა გარამდე იმობრ-და-თი-მ ქმნის — მეგვამს გაცხადოდა. ამ შობისა დასაყოფილობისათვის ითიყოფისათვის ამ ტეს ფულად უნდარბება 12,500 მანათა.

— ინგლისის გაცხადებ ამბობენ, რომ ამ დღეებში უნდა დაიპყრეს და გამოიკავდეს უკმაშინის დრამბი, ჩინურს ენისე და სთარმბი.

— საფრანგეთის ერთს გაცხადებ მოუწიდა ცნობანი, რომ იქ უფოლო გრე ვაუტებმა ცოლანეს და, არამე თუ ვაუტებმა, თანდათან უფოდა მს-ტულისა ვიდრე პირველთა ირცეს. უკმაშინის ცნობადგანს სსსს, რომ საფრანგეთში 20 მილიონი უფოლოა, 14—ცოლანის, 2 მილიონსად—ქმრ-

ვი გვიცხადებ 11 მილიონსად ცოლანის განსწავლენისათვის.

— სასამართლო ამბავი მომსდრას პარტიის ტრუსოს ქმნისში. ჩემსამდევედს ქალს უნდადა თურმე ერთა სკოის წლის გოგო განსწიანს და ამ განსწიანს ერთი თანასა მდურადმე მოიტყნას და დასვას. ქალი წაიდა სხვა ცივის წყლისა მოსტოლით თურმე და უნდას მოწიდას, რომ ადგილიდაც არ დაიმართა. ამ დროს ამავი თანას სსვას ირჩეა წაიდა შეედა, რეისა და ზათის წყლისა და მოიხლომეს დღეობა გავითითანს მოხობით. წამოავსეთ თურმე ხაქმეს ქედა და მდურადმე სასწირო. უსწიროდგის წაიდა-კეიდალქე მოვარდა წყლამდევედა-ქალი, მაგრამ გგონ-და იყო—ბუჰუი გარდაცხადებოდა.

განართობი

როდესაც ჩვენს გაზუში პირველად გამოვცხადებო დიდიხის მიერ გავრეული ფონოგრაფის ამბავი, ჩვენმა მკითხველმა ცნრა თავიანდ დევის არავად ჩანავალს, იმბავ-კი, რომელიც უყარამანისა გულ-მოდტრე მითხრელები არიან. აი გენლა გილისხ მოლოკინე ვერსადამე მოლოკი კიდევ ვაგსრულადგის ტრეკი-ცის ვაგსრულადგის, უნდარბის დამო-დებობისა, გლანდებობისა და სს. ამასთან გლანდებობის განსაკუთრებით ილისინსათვის პაჩო სიტყვა წარმოუგენს. ეს სიტყვა ფონოგრაფს ამორჩიო უნდა განწყობებინა. ტელეფონის გლანდებობის მაგორ ამორჩიო წარმოუგენს დაბარბული სიტყვა სწორად მაშინ, როცა თუი გლანდებობის იტალიაში დაბოზაუროდა. აი ეს სიტყვა: ამორჩიოს სიტყვი იმობრ-ლ დრამდ მალოკინე ვარ თქმისი მობრბი, რომ საშუალება მოიქცევა გამოცხადებო იქმენ მიერ გამოიგონი საოცარი მანანა. თქვენს იმობრის ვაგსრულადგის გაცხადებო ჩემს ქმნს რამდენადღეც უსწირო-ბობან. ვუყარად, რომ ჩემი ნან, რომელიც მეც საოცარი მანანის საშუალებითა გიცხადებო, მხოლოდ ნანობა, ნანარბა იმის, რაც უნდა შეინდა და რაც ისე მოქმედებდა ბუგის ნანობით. მანცა-და-მანცა ვაგსრულე იმის, რაც მექვს და რაც მოსწიელებმა არ გამოიგონეს სრულად ხელდასმ, ვა-ძილუვი დიდი სობარული; რომ ამითი დავო-მტყიო ჩემი დრამ პატრონ-ცემ, დეე ჯალ-დე იყო იმ სობარულსათვის, რაც ვაგსრულე თქვენ მიერ გამოიგონი საოცარი მანანობი. შეუძლებელია ვაგსრულადგის მანცა იფარდებო ვაგსრულადგის მანცა მანან-ქმნის მოვლის. მე მხოლოდ იმას ვევადა ნ-

ხოლო აღარ მისცა დრო, რომ ეწეწრათ ეს რომანები.

მეჩვიდნელე სასუქის გასულში თავდაშ სულან რაბელიანმა ასწერა თავისი კოვალუბობა ევროპაში და შეადგინა „სიბრძნე-სიკრუსი“ წიგნი, რომელიც ამ წაგნებში რუსულად დიბედა. სულან რაბელიანის სსხოვრება და დიდი მეგობრად ჰქონდა ლაფონტენთან, რომელმაც ქართულ თავადშვილისგან გაიგონა არა ერთი იგავ-არაკი და გამოიყენა თავისი თხზულებანი. რაბელიანის უდიდესი დიფულო არის მისი ლექს-კორნი, რომელიც შეიცავს 25,000 სიტყვას და არის დღე-ბოდი ყველა ლექსიკონურ თხზულებათათვის ქართულს ენაზე. 1712 წელს მჭერე ვანტანე მექმესემ გამართა სტამბა ტფილისს და დაავტლებინა უმაიერესი რომანები და პოემები თამარის დროსანი ისე იფულა, რომ ყველა იმის ქვეშევრდობა შესწილობდა მათი შექმნა. ვრცელე მხოლოდ, ნეტარ-სწივებულმა, ვანაგრძო სქეში მოქმედება, როგორცაღე ავტუსება საქართველოს ლიტერატურისამ, ანტონ ქათალიკოსი ხომ სწორეთ მესენსა იყო ანუ პოლოლი ქართულის მიწინაობობისა. უდიდეს-

ნი მწერალინი მეთვრამეტე საუკუნის იყენენ ბატონიშვილი ვახუშტი, ძე ვანტანე მექმესისა, რომელმაც შეადგინა «საქართველოს ისტორია» და „საქართველოს გეოგრაფია“, და ანტონ ქათალიკოსი, რომელმაც დასწერა მრავალი სამეცნიერო და საეკლესიო წიგნები. გურამიშვილი და სხვანი მწეწერის ლექსებით ამკობდნენ ვრცელე მეფის დიდებასა და გამარჯვებას“.

ამითი თავიანდს ბანი უორდობანი თათის წმინდების ჩვენს კლასიკოს მწერლობაზე, ახალმა მწერლობაშია — ვანაგრძობს პატრეკული ავტორნი—ფსიხი დიდგა ამ სამოციოდე წლის წინდა და აქ დიდი სასამართლო გა-უწილი დასავლეთ ევროპის პატრეტობაზე მოქმედებამ და ნამეტნად ბი-რონისამ, რომელსაც ქართველები ვაგეცენენ პუშკინისა და ლერმონტოვის შემეწობითა. ახალი მწერლობა დაიწყო თავიანდა ალექსანდრე პუშკინ-ციემ, რომელიც იყო მეგოსანი დეი-რობა და სიყვარულითა. ევროპული რომანტიკობა უფრო ცხადად ეტყო-ბა ნიკოლოზ ბარათაშვილის, რომელმაც იმდენი ვეჯაკობა გამოიჩინა, რომ არ დამალა და აღვიარა,

რომ იგი მოტყუებული იყო ბაიროს „ბორატის სულით“.

გოიარგი ვროსთავმა ბეგერი შრომა დასწერა, რომ ქართველებისათვის ვა-ცენო ევროპული პატრეტობა. იგი ვაგვანდელი იყო პოლ-შაში და იქ შესწავლა მიტევისი, შილორეი, პეტრარეკი და პუშკინი. ამით ნაწიფე-ბილამ სთარგმნიდა ქართულად და უზიარებდა თავის თანამემამულეთა, დაბარუნდა თუ არა ტფილისში, და-არსა ქართული თეატრი და თითონ-დაცა სწერდა პიესებს. ერისთავთნ ერთად ვათვდა ქართული სენტამე-ტალიზმი და შემდგომი როგი პოე-ტების ეტება და სავანა. თავიანთს აღ-მაგობიანენისას მხოლოდ პატრიო-ტულს აზრებოდა.

ამ პატრიოტულს მიმართულებას ორად ჰყოფს ბანი უორდობანი. ერთი ნაწილი უყურებს ქართველების თანამედროვე დარღვევების და ნაწილიანის თვალთ ჩაქტიკებებს ძველს დიდებს თავისის ქვეყნისა, დასტორის უწინდელს ძლიერებასა და სახელს. მეორე ნაწილი პატრიოტებისა უფრო იმედიანი და თანამედ-როვე უძღვრება მთანა წარმავალ უძღვრებად.

თიღებით არიდებს თვალს დღევანდელს ვარემოებას და თავის ნიეს დარღვევებს ქებასა და დიდებას ძვილის სობრებისათვის.

მაშინ, როდესაც კარგელიანის თვალი ნაწილიანად შექყურებს წარსულს, ვაკეი წერეთელი და ილია ქაქუცავაძე იმდინად იფურებინან მო-მავლისაკენ, ლაზთიანისა და ძლიერის ლექსით იწვევენ თვინანთს თანამემამულეს პროვარცისსკერა.

სამკობად ვრცელად აქვს ბანს უორდობის განხილული პატრეტორი თუ პრიახული ნაწი-რები ბანის დიდა ქე-ქეპანისა, დაბარაკობს მასხვად, თუ რა ხელ-მოქმედება იქონიერს ამისმა ბოგემდ „რამდენიმე სურათი ყაჩაღის ცხოვრებდამ“. „უკეთა-ადამიანმა!“ და სსვემა.

პოეტებს ვარდა ბანი უორდობის წიგნი ნახსენები არიან სხვა მწერ-ლებიც. ავტორი აქებს ჩვენს ნიე-ბის ბელეტრისტს ბანს ა. ყაზბეგს, ისტორიულის მოთარბობის მწერალს, ვანსენებულს ჩრეულოც და ღრამ-ბილის მწერალს ბანს ა. ცვაკარლს. ავტორთე ლაბარაკობს ბანი, მანა-ბელუზე, როგორც შექპიბის თხზუ-ლებების მთარგმნელზე და ვაზეთ „ღრობის“ რედაქტორზე.

„ჩემი წმინდები სრული არ იქნება, — ამბობს ბანი უორდობანი; — უკეთუ ორიოდ ნიეს ცხადს არ ვიტყვი პატრიოტების ვატირებზე, იმერეთის პისიკოპოსს, რომლის მომდებრებანი ლაზთიანის არიან ერთ და მარტვი-ნი მცნებით. ამ მოძღვრებათა ხელ-მოქმედება ქართულის ხალხზე მეტად ძლიერია და მათი ავტორი გულთი უყვარს მთელს ხალხს. აღრინდელი ქადაგებანი ვაბრიელ ცისკარიანისა ინგლისურად ვაგსთარგმნა და და-ბეჭდა პატრეტულმა ს. კ. მაღანმა.“

„სახალხო მწერლობა საქართვე-ლოს მიღარია ზღარბებით, ანდა-ზეობით, ხალხდებობით, გამოკანებითა და მათი შესწავლა საკმარად დაავილო-ვებს, ვინც-კი ამ საქმეს ხელს მოპ-კიდებსა.“

ამითი თავიანდა ბანი უორდობის სალიტერატურო წმინდები და ჩვენც ამითი ვაგვათვებ ჩვენს წერი-ლებს შესახებ ამ სასამართლო თხზუ-ლებისა, რომელსაც ინგლისურად ჰქვინა „The Kingdom of Georgia“.

